

Sarah Hall

Portret van een dode man

Vertaald door
Wim Scherpenisse

Anthos | Amsterdam

De spiegelcrisis

Je voelt je niet jezelf. Je voelt je al een tijd niet meer jezelf, niet meer sinds het ongeluk. Of om precies te zijn: sinds het moment dat je ervan hoorde. Die ochtend, die minuut dat je daar stond met de telefoon aan je oor en je vader die afschuwelijke woorden hoorde zeggen – dat was het moment dat je de verandering voelde, dat je uit het lood werd geslagen. Je weet niet wat er precies aan de hand is, het is moeilijk om er vat op te krijgen, om het onder woorden te brengen. Het is geen verdriet. Verdriet zou simpel zijn. Er is vanbinnen iets verschoven, een wezenlijk deel van je. Het voelt alsof je jezelf kwijt bent. Nee. Alsof je er niet bent. Afwezig bent. Alsof je in een spiegel kijkt en niet het vertrouwde spiegelbeeld ziet, alsof iemand die je niet herkent zich daar achter het glas heeft genesteld.

Je bent niet gek. Dat is iets wat je moet benadrukken, waar je jezelf aan moet herinneren. Je bent niet gek. En evenmin quasi-verlegen of moeilijk in de omgang. Je doet niet mee aan de modieuze afstandelijkheid, de moderne trend jezelf te beklagen of de coole, onverschillige buitenstaander te spelen. Je kunt jezelf gewoon niet helemaal peilen terwijl je met je leven doorgaat, dat is alles. Je lichaam bevat je geest niet, net zoals de spiegel afstand heeft gedaan van je spiegelbeeld. Je bent ergens anders.

Als kind voelde je vaak iets vergelijkbaars, maar destijds was het minder leeg, minder eenzaam. Je broer was net zo. Jullie had-

den een bijzondere antenne voor elkaar, niet als twee verschillende mensen maar als dubbelgangers, evenbeelden, wat bij tweelingen natuurlijk heel veel voorkomt. Jullie kwamen niet uit één gesplitste eikel voort – geen eeneiige tweeling, niet van hetzelfde geslacht, geen John en Jack of Ruth en Rita. Maar toch waren jullie vanaf het allereerste begin samen. Jullie haakten al in de baarmoeder je vingers in elkaar. Jullie deelden één placentakussen, traptten samen tegen je moeders buik. Jullie hoorden de vochtige kamermuziek van haar lichaam tegelijk, kregen dezelfde voedingsstoffen en droomden dezelfde hermetische droom. Toen jullie geboren waren, eerst roze en toen blauw, eerst jij en toen Danny, bleven jullie nog steeds hecht met elkaar verbonden, als jullie aan de waslijn vastgeklemdde baby mutsjes.

Later leek het net alsof jij bij hem op de bank zat, op exact dezelfde plek was als hij, terwijl je in werkelijkheid tegenover hem aan tafel zat en met je moeder aardappelstempels maakte. Soms had je het gevoel dat je meer was waar hij was dan op je eigen plek. ‘Afstandelijke nabijheid’ heet dat. Als je zwaaide, deed je dat niet naar je broertje, maar naar jezelf. Dat heeft niemand ooit doorgrond, zelfs je moeder niet, want zij zei: *Zwaai nog eens naar Danny, liefje, hij zwaait terug.* Jullie kregen elk een eigen wiegje, maar toch hield hij jou ’s nachts ook warm. Toch trok hij het dekentje van jouw wang af als hij zichzelf lekker instopte. Tenminste, zo voelde het.

Het was onvermijdelijk dat jullie leerden praten. Op dat moment werd het lastig. Je ontwikkelde een manier om namens het deel van jou te spreken dat in hem woonde. In zekere zin was dat logisch. Eerst dachten ze dat je namens je broertje sprak, zoals bazige oudere broertjes en zusjes vaak doen. *Mag jij sap als je blijft,* zei je, en ze gaven Danny sap in zijn afgekloven kinder beker. *Wil jij ook sap, Suzie-Sue,* koerden ze. *Aandoenlijk, zo’n hechte band,* zeiden de mensen. *Dat zie je niet vaak.* Er zijn heel veel babyfoto’s waarop je vorsend kijkt, je blik fronsend gericht op voorwerpen in de ka-

mer of de volwassenen die met je poseren. Je broertje was stil, stiller dan jij, en hij glimlachte altijd, alsof hij een geheim kende.

De situatie werd zorgwekkend. Het peuterklasje was een mijnenveld. Niemand kon ooit zeker weten over wie je het had, over jezelf of Danny. De onderwerpen waar je over praatte waren vaak verward, en jij en je broertje brabbelden in een eigen taaltje met elkaar, verzonnen namen voor spinnen, buikpijnen en regen. Aanvankelijk sloten jullie geen vriendschap met andere kinderen, maar speelden getweeën met ringen en ballen en ruilden jullie bekers melk, volgens een kleurensysteem waar rekening mee moest worden gehouden. Er was sprake van leerachterstand en ontwikkelingsstoornis, woorden waar jullie ouders van schrokken. Er kwam iemand van het consultatiebureau op bezoek, zuster Lane. Je herinnert je nog haar stijve gerende rok en haar gebleekte nagelriemen. Ze had twijfels over die onafscheidelijkheid, dat namens elkaar praten. Ze meende dat het misschien niet zo zeer verrukkelijk als wel abnormaal was om een psychologische satelliet te hebben. Ze vroeg zich af hoe gezond de relatie tussen Danny en jou eigenlijk was.

Op naar dokter Dixon in de kinderkliniek in de stad. Omdat jij degene leek te zijn die de leiding had, omdat jullie twee-eenheid te sterk was, zou jij apart lessen van hem krijgen om je te helpen 'je meer op je gemak te voelen'. Het gebouw had een koperen bel en een oude houten draaideur waar geen rolstoelen door pasten – de eerste keer dat je ernaartoe ging, keek je toe terwijl een meisje met verlamde benen uit haar stoel werd getild en naar binnen werd gedragen. Het leek net alsof ze in een gigantische koffiemolen werd geduwd, en toen jij aan de beurt was moest je met veel vleiende woordjes en aanmoedigingen worden overgehaald om je tussen de snijbladen te begeven. De vloerbedekking binnen bestond uit minuscule draadjes van blauwe kunststof. Toen je daarop had gelopen, had je zoveel statische elektriciteit verzameld dat er een knetterend vonkje uit je vingertop sloeg toen je

de tafel aanraakte. Er hingen antirookposters met uit rookwolken bestaande doodskoppen die boven mensen met sigaretten zweefden. Dokter Dixon had een terrarium met wandelende takken in zijn wachtkamer, zodat de kinderen iets hadden om naar te kijken. Soms vervelden die beesten en lieten ze hun huid aan de bomen in het terrarium hangen, waar hij opdroogde en omkrulde als gesponnen suiker. Het gaf je een misselijk gevoel als je die bruine velletjes over de puntige takken zag hangen.

De dokter rook naar potloodslijpsel en pepermunt. Hij sprak heel langzaam, heel bedachtzaam. Zijn tanden zagen er wit sterk uit. Een tijdje dacht je dat hij tandarts was, maar hij vroeg je nooit je mond open te doen. Wel pakte hij je zachtjes bij je schouder en stelde je onmogelijke vragen. *Wat kun je volgens jou het beste op de volgende vraag antwoorden, Sue? Als ik je vader en moeder weghaalde, en daarna ook nog je broertje Danny, wat zou jij dan zijn?* Dat laatste voorstel maakte je altijd razend, en je trok zo'n chagrijnig gezicht dat je er hoofdpijn van kreeg. Hij vroeg je je ouders en je broertje te schilderen. *Wie zie je hier, en hier, en hier?* Je werd aangemoedigd om elke dag in je eentje te spelen, zonder Dan, zonder poppen of boeken. Dat leek je vooral onaardig voor je broertje, die altijd beteuterd keek als je moeder zei dat het tijd was voor je 'eigen uurtje' boven. Danny ging maar één keer mee naar de kliniek. Die keer werden jullie naar een observatiekamer gebracht en alleen gelaten. Je verdroeg dokter Dixon zes maanden lang. Het leken wel jaren. Toen was het allemaal voorbij. Pas later, toen je in de puberteit was en vroeg wat er destijds nou precies was gebeurd, noemden ze het verontschuldigend je 'behandeling'. Nu kun je niet meer langs die oude zandstenen kliniek in het noorden van die stad komen zonder de neuzelende, jengelende stem van de man te horen. *Zeg 'ik', Sue. Zeg 'ik'.*

Maar je neemt aan dat het gewerkt heeft. Je leerde normaal communiceren, net als alle andere fysiek begrensde robots ter wereld. Je keek naar jezelf in de spiegel die dokter Dixon je had

gegeven. Je herhaalde de woorden totdat je ze kon dromen. Ik, ik, ik. Mij, mij, mij. Je draaide jezelf weer op, als de opwindspoel van je moeders naaimachine. Je werd een zelfstandige eenheid. Je werd genezen.

En nu ben je weer ontregeld, ver weg, je wezen stroomt uit in het niets.

Je hebt erover nagedacht. Je hebt je afgevraagd of je echt zo anders bent dan al die anderen in de enorme, knarsende stad waar je woont. Je kijkt naar alle verschillende gezichten tegenover je in de bus, luistert naar de gesprekken. Iedereen lijkt in een crisis te zitten. Je wilt gewoon van die financiële ellende af, zegt een man in een grijs pak tegen zijn collega in een zwart pak. Een rad pratende puber schreeuwt in zijn mobieltje: *En je voelt je toch een klootzak omdat je wilt dat ze het laat weghalen. Terwijl zij is vergeten die fucking pil te slikken!* Een Aziatische vrouw met een neuspiercing bekennt haar vriendin zachtjes: *Je wordt doodziek van die buien van hem. Je kan hem wel vermoóden. Echt waar.*

Tegenwoordig zeggen mensen vaak niet meer ik, alsof ze niet betrokken willen zijn bij de wanhopige inspanning die het leven is. Niemand is meer tevreden met het wonen in zijn eigen bestaan. Niemand is veilig. Je kunt je identiteit zelf kiezen. Je kunt bepalen wie je wilt zijn, en dat betekent dat je alle mogelijkheden moet overwegen voordat je een zelf uitkiest. Mensen zijn zich bewust van hun hart dat in hun borstkas klotst als een stuk levend vlees, alsof het niet lekker zit, alsof het niet goed is gemonteerd. Ze krijgen voortdurend te horen dat hun vlak achter de horizon een betere incarnatie wacht, en dat die verkieslijke versie van henzelf binnen handbereik komt met meer schoonheid, geld, slank-zijn, mode, zelfvertrouwen, talent, plastische chirurgie, cosmetica, fitness, een snoerloze boormachine, een nieuwe magnetron, meer seks.

De meedogenloze meetlat van het consumentisme. Want als je

het hiermee moet doen, met die ene kans, die kortstondige, onvolmaakte mensaap die in de spiegel tegenover je staat, kun je die dan niet maar beter verfijnen, romantiseren? Het zelf is niet langer een geschikt ijkpunt. 'Ik' heeft simpelweg de verkeerde maat. Die betere, gelukkigere editie van jezelf, die moet je kopen, die moet je bezitten. Maar hij danst ergens buiten rond als een spook, kwellend, mooi, voorgoed verloren. En ondertussen is Londen gevuld met aanhangsels die in drommen in treinen en bussen stappen, verschillende talen spreken, gratis kranten ontwijken. Ze plukken aan hun buitenkant, worstelen met hun uiterlijk, vernieuwen zichzelf in gesprekken. Ze zitten gevangen in de doffe, ontoereikende huid die de onbehulpzame natuur hun heeft toebedeeld.

Jij smacht niet naar verbetering. Je wilt niet opnieuw uit een moederschoot van materieel idealisme geboren worden. Je wilt niet volmaakt en stralend oprijzen uit je moderne westerse verpoping. Je taalt niet naar een groots en meeslepend leven, naar de zekerheid dat je in dit leven hebt getriomfeerd. Je wilt alleen maar weer jezelf zijn, want de identiteit die ooit de jouwe was is verdwenen. In de spiegel zie je weliswaar een bekend gezicht, maar zonder ziel. Jij bent er niet meer.

Natuurlijk is er geen sprake van een echt mysterie, een gecompliceerde voorgeschiedenis. De essentie, de crux, de kern van de zaak is dat Danny anderhalve maand geleden is gestorven. Je bent nu al zes weken, veertien dagen en een paar minuten ouder dan hij.

Vertaalde passage uit de flesdagboeken

Vandaag was er een journalist uit de stad, die het uitzicht bewonderde en me vroeg waarom ik die dingen op tafel schilder. Ze zijn zo saai en alledaags, zei hij. Waarom schildert u flessen, altijd maar flessen? Telkens opnieuw hetzelfde schilderij. Wat betekent het? Hij vroeg het me alsof er een antwoord op was, alsof het belangrijk was. En ik zei: Ik schilder geen flessen. De man moet gedacht hebben dat ik gek was, of stompzinnig, of misschien een bedrieger. Hij zal de schuld ongetwijfeld op de landelijkheid van mijn woonplek schuiven, of op het feit dat ik nooit in galeries en salons kom. Hij ziet er geen keuze in. Hij kijkt niet verder dan het kwartet vruchten op de schaal zoals het daar uitgestald ligt – een pruim, twee abrikozen en nog een pruim. Op het doek ziet hij alleen de oppervlakte, de verf, groen, grijs en wit, die geen grens overschrijdt tenzij daartoe geïnstrueerd. Wat hij schilderachtig vindt, zijn de lange schaduwen zoals je die op de academies leert.

Voor hem is het schilderij op de ezel een begrafenis. Zorgvuldig gemaakt en ordelijk, en niet schreeuwerig genoeg om tot hem door te dringen. Hij mist de praktijkervaring om de discrete lagen vermiljoen te herkennen die zijn gebruikt, het verhelderende effect daarvan. Als hij tijdens ons gesprek naar het westen had gekeken, zou hij misschien de zonsondergang achter de bergen hebben gezien, en de schittering van de lucht.

Maar ik ben niet degene die hij, de jonge reiziger met zijn op-

nameapparaat en zijn geperste pak, verwacht. Hij zegt dat hij het heel erg vindt dat mijn gezondheid zo slecht is. Hij treurt namens heel Italië. Dan zult u wel acute indigestie hebben, zei ik, u moet een glaasje Averna nemen om het evenwicht te herstellen. Ik verzekerde hem dat ik niet ziek ben, maar alleen oud. Ik weet niet wie die verhalen in omloop brengt waarin ik op mijn sterfbed lig. Volgende week gaat hij naar Milaan, vertelde hij vol trots, om Miles Davis trompet te horen spelen. Wat fantastisch, zei ik. Nu is hij weer weggegaan, terug naar zijn appartement aan de straat vol rumoer, auto's en magere meisjes die geschaafd ijs verkopen. En hij zal verhalen in tijdschriften schrijven en tegen zijn vrienden zeggen dat ik als kunstenaar van een grote eenvoud ben en als mens van een grote complexiteit. Hij zal zeggen dat ik graag een grapje maak als het onderwerp sterfelijkheid ter sprake komt, dat ik diep gebogen loop en dat ik geen zin heb de wereld in te lichten omtrent het thema van mijn werk. En dat mijn schilderijen een eigenaardige helderheid hebben, maar dat die betekenisloos is. De betekenis is niet voorhanden, kan niet worden bevat. En ze zullen foto's van die flessen van me maken voor de tentoonstellingscatalogi, en in Amerika zal ik de critici irriteren. Ze zullen zeggen dat ik het met opzet doe.

Kijk, zei ik tegen de man, kijk nog eens goed, want hij had een heel eind gereden om hier te komen.

Theresa komt eenmaal per dag langs, soms tweemaal als er een boodschap of een was gedaan moet worden. Ze brengt me sigaretten, uien en ansjovis, de gebruikelijke dingen. Ze komt de voordeur binnen zonder te kloppen of te roepen, want ze veronderstelt dat de ene soort geluid me wel stoort als ik in het atelier aan het werk ben en de andere niet. Ze draagt de bedrijvigheid van de markt waar ze boodschappen heeft gedaan in zich. Haar handen bewegen jachtig als ze spullen in de gootsteen omdraait om de zeep eraf te spoelen. Er komen trillingen in haar vlees van

de korte halen met de bezem. Desgevraagd spit ze de aarde om en trekt ze de knoflook eruit, en ik geef haar er wat van mee naar huis. Ik zeg dat ze het basilicum moet overslaan, het geen water moet geven totdat het helemaal is uitgedroogd, maar ze begint het toch vaak. De tomaten neemt ze graag mee naar binnen, geelrood, om ze in schalen als ornament tegen de muren te zetten. De hagedissen veegt ze in een pan en smijt ze met gebroken staarten naar buiten. Ze schieten terug het huis in om opnieuw aan hun veldtocht te beginnen. Misschien denkt ze wel dat ik haar wil schilderen. Ik ken haar gedachten niet. 's Winters komt ze minder vaak. De heuvel naar Serra Partucci is te steil.

Ik ontvang ook andere bezoekers, en vaker dan wel is verondersteld. Antonio houdt me tegenwoordig in de gaten. Hij zou graag zien dat ik naar een woning verhuis die minder van een boerderij wegheeft; hij zou me liever in het appartement aan de Via Fondazza in Bologna zien, waar hij regelmatig langs kan komen. De journalisten zijn zenuwachtig als ze onaangekondigd komen. Ik geloof niet dat het geniepigheid is, maar misschien verwachten ze mijn ware zelf te betrappen. Dan zal het raadsel eindelijk worden opgelost. Misschien denken ze wel dat ze me in een uniform zullen aantreffen, of bezig met het uitspreken van een vervloeking, of in gesprek met de voorwerpen in mijn atelier. Ze zeggen dat de kapotte wegen hen aan de bruiloftsfeesten van hun neven en nichten doen denken. Ze laten hun auto's beneden bij de cipressen staan en komen lopend de hellingen op. Als ze toevallig een vogelschedel of een iriskristal zien, rapen ze die altijd op en komen ermee aanlopen alsof het schatten zijn. De natuur uit zich hier vooral in losse dingen, hoewel ze alomtegenwoordig is. Voor stadsbewoners is de natuur onzichtbaar, verborgen in het weer dat naar hun steden komt, of in hun lichaam als ze naar de dokter gaan om te horen wat voor fouten erin zitten. Het verzamelen van botten en kleurige dingen is een instinct. Ze praktiseren de taal van het stilleven terwijl ze naderen.

Ik vind het leuk om door bezoek te worden verrast, maar ik hoor de motoren vaak zwoegen en afslaan en de auto's achteruit terugrijden naar de voet van de heuvel, dus echt verrast word ik niet, ik wacht gewoon tot ik een gezicht voor het raam zie opduiken. Ik heb de koffiespullen altijd klaarstaan tegen de tijd dat de bezoeker hier is. Hé, doet u honing in uw koffie, wat bijzonder, zeggen ze altijd. Brengt dat geen ongeluk? Het is beter om geen discussies te beginnen over de import van suiker en de landen waar de suiker vandaan komt, dus praten we maar over de bijen die nijver op onze gouden velden werken. Ik zet hun stelen in een kom om ze fris te houden en leg hun botten op de keukentafel. Andere keren komt er eerst een brief met een verzoek, waarin de een of andere compositie wordt genoemd, of de oude partij, of een nieuwe theorie, en dan schrijf ik uiteraard terug: kom gerust, maar niet op donderdag. Als ik me goed voel, geef ik op donderdag les aan de school hier in de buurt. Zo'n beleefde brief is niet nodig, maar dan kan ik alvast schrijven dat ze niet moeten proberen de heuvel op te rijden. Mocht het iemand ooit lukken met de auto de steile klim naar Serra Partucci te nemen, dan zal ik uiterst verbaasd zijn en de bestuurder van zo'n piekfijne wagen met groot genoeg koffie aanbieden.

Van de zomer een jaar geleden is mijn hond Benicio gestorven. Ik mis zijn warme aanwezigheid in het huis. Hij was een trouwe hond met een korte bruine vacht; hij werd overreden en was niet meer te redden. 's Middags is de zon heel fel, ik denk dat hij op de weg verblind werd of dat hij op het warme zand lag te slapen. Hij raakte op een ingewikkelde manier aan zijn achterpoten gewond – die waren al eens eerder gebroken geweest. Ik had hem genadig toegewenst dat hij sneller dood was geweest. Voor een aanhanke-lijke hond kun je pas vele jaren later een vervanger vinden. Ik heb geen hond nodig voor de jacht of om naar truffels te graven, maar ik heb het ongecompliceerde gezelschap van honden altijd aan-

genaam gevonden. Hoe dan ook, er resten me te weinig jaren voor een nieuwe, dus ik ben ertoe overgegaan op andere manieren gezelschap te zoeken, bijvoorbeeld bij de radio en door te schrijven. De enige wezens in dit huis zijn nu ik, een oude man die geen flessen schildert, de gebroken hagedisjes en Theresa, die haar rode tomaten rangschikt.

Aan het begin van elke dag is er alleen de wind, die al voordat het licht wordt vanuit het noorden vraagt of hij mag binnenkomen. Het is een hortende, prikkelbare wind, bezig zich op te maken om het continent achter zich te laten. Op sommige ochtenden begeleid ik de wind tot aan de weg boven het dorp. Dat helpt me mijn stijfheid kwijt te raken. Ik heb ischias in mijn benen en mijn ademhaling gaat tegenwoordig nogal moeilijk. Ik kan eigenlijk niet meer dan een beetje kuieren. Het land daar beneden schijnt me vaak een oceaan toe – de heuvel deint door getijden van bladeren, graan, lavendel. Hij bereikt de bergen aan de horizon nooit, maar we kunnen toch blijven hopen. De hitte komt nadat de wind over de bakstenen is gestreken. Dan bloeit er vuur op van de dakpannen van het dorp. De vlammen van de zon doen de blaadjes van de bloemen in de tuinen terugwijken. Het is alsof de aarde 's nachts gloeiende sintels heeft afgescheiden. Als ik knielde, mijn handen om mijn lippen vouwde en blies, zou de dag misschien te vroeg beginnen.

Ik heb niet bewust besloten om deze plek nooit meer te verlaten, al is er wel gezegd dat ik van alles afstand heb gedaan, dat ik aan een grote wanhoop ten prooi viel en me terugtrok. Of dat ik bezeten raakte van de kunst, dat ik mijn hart uitrukte om de lege plek, het ontbreken ervan, te schilderen. Dat is gezegd vanwege mijn vrouw en kind. Ik ben een bruto en het werk wijst op veel berekening en beheersing. Oud nieuws. Als ik zulke dingen hoor, vraag ik niet om medeleven. Welke zonden ik ook heb begaan, ze bestaan nu los van mij. Ik zal het uitsluitend aan de na-

tuur overlaten over mij te oordelen; zij zal van mij gruwen als zij aldus bevindt.

Laten we niet vergeten dat we, wanneer we gekweld door de geest wegstrompelen, niet op bedevaart gaan naar de fabriekspoorten of de stoep van het gemeentehuis. Nee, we gaan naar de zee, vanwege het zout. We vinden schaduw onder de platanen op de weidse alleeën. Of we gaan naar de rivieren, waar het water ons bescheiden verhaalt van zijn eigen ziekte. Ik kan niet zeggen dat ik nu vrede heb gevonden. Maar ik heb nooit met zoveel kracht liefgehad als op deze plek, met zijn verdacciokleurige aarde en zijn overvloedige vruchten.

Soms verlang ik in het atelier naar de wind, om de punten van de penselen te harden als ze nog niet zijn schoongemaakt, om deze bladzijden door elkaar te woelen bij wijze van antwoord op een vraag die ik heb gesteld. Maar het atelier kijkt op het zuiden uit en de luiken zijn heel stevig. Het werk mag niet bewegen en geen bewegingen tonen, anders ga ik misschien proberen het huis te draaien en de wind beleefd te ontvangen. Dan zou de ezel omver tuimelen en zouden de flessenhalzen gaan zingen. Dat is natuurlijk het alternatief dat iedereen zich van tijd tot tijd voor de geest moet halen.

Benicio beet altijd in de wind. Arme, verbijsterde hond! Als de wind plotseling tussen de bomen door kwam en het huis bestormde, aan de haartjes van Benicio's vacht rukte en zijn oren tot ballonnen opblies, maakte hij de hele tijd happende kaakbewegingen. Hij begreep niet dat je ook tegen de luchtstroom kunt leunen en er dan een stevige bondgenoot in hebt. Hij voelde zich achtervolgd, zijn vacht werd tegen de draad in gestreken en dat bracht hem uit zijn doen. Een wapenstilstand overwoog hij zelfs niet. Maar de onzichtbare vijand zegevierde altijd, verraste hem vanuit het oosten en het westen. Hij bleef maar happen. Dan raakte zijn maag opgezet en begon die te knarsen van al die ver-

zwoegen lucht, en dan leek hij zichzelf heel zielig te vinden. Soms raakte het wilde zwijn verstoord van zijn gegrom en gekef tegen de wind, of van de represailles van de wind, en dan manifesteerde Benicio's tegenstander zich eindelijk en viel hij gillend en knorrend aan. Dan volgde de aftocht, snel, terug naar Serra Partucci! De wind, de hond en het wilde zwijn – het was een complete komedie, het leken die Amerikaanse broers wel.

Vandaag heb ik ook een brief uit Engeland gekregen, doorgestuurd door Antonio van het impresariaat. Een groot genoegen. Een jongeman, een zekere Peter, wil allerlei technische dingen weten over een stilleven uit 1959. Hij stelt vragen over de plaatsing van de porseleinen rechthoek, waarom de ene zijde in de compositie iets benadrukt is en tegen het vaatwerk aan de linkerkant rust. Hij gelooft niet dat de rechthoek is weggestopt achter de doos ernaast, zoals de schilder lijkt te suggereren, maar dat hij zich helemaal op de voorgrond bevindt, met ingekorte hoeken. Hij wijst op de witte bies rond de vaas en het verband met een wiskundige schaal. Hij vraagt: ben ik de uitvinder van de negatieve ruimte? Hij schrijft in het Engels, tot zijn spijt, en ik ben in staat het meeste te vertalen. Ik heb Theresa gevraagd een idioomwoordenboek uit de bibliotheek te halen voor wat ik niet kan vertalen. Dat beviel haar niet, ze vindt het verwerpelijik om intellectuele boeken in haar fietsmandje te vervoeren. Is *L'Unità* niet te zwaar om mee te fietsen, vraag ik, en ze klakt met haar tong. We kunnen beter niet over politiek of kranten praten, Theresa en ik.

In de brief schrijft de jongeman dat hij niet weet waar de schilder bij het maken van het werk zou kunnen hebben gestaan, vanwege het 'bijna autonome, maar bijziende' perspectief. Uit de brief spreekt de subjectieve manie van de jeugdige geest. Helaas is hij te lichtgeraakt, want er is geen retouradres om de correspondentie te beantwoorden. Het schilderij is verkocht aan een particuliere verzamelaar; misschien heeft de jongeman een re-

productie gezien, of misschien het origineel, als dat ergens in bruikleen is. Ik weet niet altijd precies waar alle schilderijen zijn, al houdt Antonio zijn administratie goed bij. Peter schrijft dat hij aan de kunstacademie in Liverpool studeert en heel leergierig is. Aan de schuinte van het schrift en het feit dat hij met zijn hand over de inkt heeft geveegd kan ik zien dat hij linkshandig is, net als Leonardo. De wensen waarmee hij afsluit zijn vriendelijk. Zijn handtekening is zwierig. Peter – ik zal zijn naam onthouden.

En ik zal mezelf op de proef stellen met zijn vragen. Het werk is zes jaar geleden voltooid. Het omvatte de hoge blauwe flessen, een hoedendoos, een porseleinen kruik. In 1959 stonden de rode torens van Bologna nog altijd imposant overeind, ze hadden de oorlog doorstaan. De wijn was minder duur. Kardinaal Montini kuste de reactor bij Ispra en we betraden het nieuwe atoomtijdperk. Benicio had last van zijn achterlijf en hinkte. Ik had last van artritis en liet dingen vallen. Er stond een ladder tegen de achterwand van het atelier. Eerst werkte ik op de derde sport, met de ezel in de hoogste stand. Verder weg om afstandelijkheid te bewerkstelligen, het waarnemingspunt van een geest. Vervolgens zette ik de ezel op armlengte van de voorwerpen en verkreeg op die manier meer detail.

Van alle toestanden die wij ervaren is de eenzaamheid misschien wel de slechtst begrepene. Als we ervoor kiezen, wordt dat als onverantwoordelijk of een mislukking beschouwd. Voor de meeste mensen is eenzaamheid iets om te mijden, als een ziekte. In de eenzaamheid zien mensen de talloze compartimenten van het ongeluk, als de cellen van een granaatappel. Uit de wereld verjaagd worden, uitgestoten en vergeten worden – is dat waar we het bangst voor zijn? Daarom moeten we handen schudden, geld laten rollen, verhalen over de maatschappij aanhoren, over onze naasten en onszelf praten. We moeten naar binnen en naar buiten gaan, op liftknoppen drukken, elkaar aansteken met onze

verkoudheden, lachen en huilen, en ons steentje bijdragen aan het rumoer en de rusteloosheid. We moeten dansen en zingen, en naar rechtszalen gaan. We moeten al die dagelijkse verbintenissen sluiten.

Maar als de eenzaamheid welkom is, is ze juist de verblijdendste van alle verbintenissen. In deze genadige, stille vertrekken ervaar ik de smaak van elke dag veel beter. Wat ken ik het leven goed. Ik begrijp het water in het glas. Terwijl de middag om me heen draait, verschuiven de schaduwen achter de voorwerpen op de tafel. Er zit een snuifje kaneel in Theresa's lamsstoofpot. Die aanvaarding! Die innige verbondenheid! De verf op het frame van de ezel is zo dik als de guano op de rotsen waar de zeemeewen nestelen.

Ik ben niet eenzaam, maar de ontvangst van zo'n brief herinnert me aan de andere wezens in deze wereld die ik graag had willen ontmoeten.